УДК: 354

DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-1\(3\)-110-120](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2020-1(3)-110-120)

Коваленко Віталій Володимирович, заступник начальника інституту (з цивільного захисту), кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, м. Київ, вул. Рибальська, 18, 01011, Україна тел.: +38 (044) 280-33-12, e-mail.: undicz@dsns.gov.ua.

ORCID: 0000-0001-5780-5684

Борисов Андрій Вікторович, начальник науково-інформаційного відділу, Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, м. Київ, вул. Рибальська, 18, 01011, Україна тел.: + 38 (096) 509-36-02, e-mail.: niv1966@ukr.net.

ORCID: 0000-0001-6858-0492

Івашина Наталія Олексіївна, начальник сектору міжнародного співробітництва, Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, м. Київ, вул. Рибальська, 18, 01011, Україна тел.: + 38 (096) 509-36-02, e-mail.: niv1966@ukr.net + 38 (068) 327-77-32.

ORCID: 0000-0003-0988-3500

Стогній Ганна Михайлівна, студентка магістратури, Київський національний університет технологій та дизайну, 02068, вулиця Немировича-Данченка, 2, Київ, тел.: +38 (044) 280-33-12, e-mail.: undicz@dsns.gov.ua.

ORCID: 0000-0001-8278-0597

ВИВЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Анотація. За останні 10 років в Україні зареєстровано 730 456 пожеж, що в середньому складає більше 73 тисяч випадків на рік. Унаслідок цих пожеж загинуло 28 тисяч 220 людей і 16 тисяч 884 людини було травмовано. Тільки прямі збитки, завдані пожежами, склали понад 12 мільярдів гривень, а загальні матеріальні втрати – біля 50 мільярдів гривень [1].

На сучасному етапі розвитку цивілізації рівень захисту населення і територій від НС є одним з базових індикаторів сталого розвитку держави. Негативні тенденції, пов'язані з перманентним підвищенням ризиків виникнення НС, значні потенційні та реальні економічні збитки, непоправні соціальні втрати, пов'язані із збільшенням кількості НС та їх масштабу,

становлять предметну загрозу національній безпеці в економічній, соціальній та екологічній сферах. Динаміка розвитку техногенних аварій, катастроф і стихійних лих та прогноз можливих небезпек свідчить про те, що на території України зберігається значний рівень ризику виникнення крупномасштабних НС техногенного-природно характеру[2]

Аналіз статистичних даних показав, що надзвичайні ситуації можуть призвести до різних наслідків, що залежатиме від сфери їх поширення, виду та характеристики. Вивчаючи напрями надзвичайні ситуацій в різних країнах світу було охарактеризовано найбільші надзвичайні ситуації техногенного характеру. Зокрема характеристика стосувалася виду техногенної ситуації її екологічних та економічних наслідків. Провівши аналіз виникнення техногенних катастроф у світі за 2000—2013 рік, можемо зробити наступний висновок. Техногенні катастрофи були спричинені різними факторами, які спричинили значні фінансові та людські втрати. В Ріо-де-Жанейро стався вибух, який, спричинив забруднення питної води, збитки склали 86 млн дол., на Хімічний комбінат "AZF" у Франції в результаті вибуху сталося пошкодження будинків та споруд, збитки склали 3 млрд євро, в Іспанії потрапило в море 6300 нафти з Нафтового танкеру "Prestige", розмір збитків становив 12 млн дол., в Німеччині внаслідок вибуху бензовозу стався вибух, який пошкодив міст, розмір збитків становив 358 млн дол., у Росії на Саяно-Шушенській ГЕС стався вибух, який порушив електропостачання, збитки становили 7,3 млрд руб., у Мексиці стався вибух, внаслідок чого сталося загорання нафтової платформи Deepwater Horizon спричинені збитки склали 3 млрд 719 млн дол., в Японії сталася аварія на АЕС "Фукусіма-1", спричинено збитки у сумі понад 74 млрд дол. Однією з найтрагічніших техногенних катастроф, вважається вибух на шахті "Ульянівська", економічні збитки якої неможливо оцінити. В наслідок вибуху загинуло більше ста співробітників, у тому числі все керівництво та головний інженер. Ці техногенні катастрофи значно вплинули на екологічну ситуацію, а саме спричинено забруднення морського ландшафту, що за висновками екологів повне очищення вод морів є неможливим, що впливає як на стан води, так і на морську фауну в цілому [3].

Ключові слова: управління; пожежна безпека; надзвичайна ситуація; цивільний захист; пожежна охорона; органи влади; єдиної державної системи цивільного захисту.

Kovalenko Vitalii Volodymyrovych, Deputy Head of the Institute (for Civil Protection), Candidate of Technical Sciences, Senior Researcher, Ukrainian Research Institute of Civil Protection. Kiev, st. Rybalskaya, 18 01011, Ukraine tel .: +38 (044) 280-33-12, e-mail .: undicz@dsns.gov.ua.

ORCID: 0000-0001-5780-5684

Borisov Andrii Viktorovych, Head of the Scientific and Information Department, Ukrainian Research Institute of Civil Protection. Kiev, st. Rybalskaya, 18 01011, Ukraine tel .: + 38 (096) 509-36-02, e-mail .: niv1966@ukr.net.

ORCID: 0000-0001-6858-0492

Ivashyna Nataliia Oleksiivna, Head of Sector for International Cooperation, Ukrainian Research Institute of Civil Protection. Kiev, st. Rybalskaya, 18 01011, Ukraine tel .: + 38 (096) 509-36-02, e-mail .: niv1966@ukr.net + 38 (068) 327-77-32.

ORCID: 0000-0003-0988-3500

Stohnii Hanna Mykhaylivna, Master's student, Kyiv National University of Technology and Design, 02068, 2 Nemyrovycha-Danchenko Street, Kyiv, tel .: +38 (044) 280-33-12, e-mail .: undicz@dsns.gov. ua.

ORCID: 0000-0001-8278-0597

STUDYING INTERNATIONAL EXPERIENCE IN PROVIDING CIVIL PROTECTION DURING RESPONSE TO THE CONSEQUENCES OF EMERGENCIES

Abstract: Over the past 10 years, there have been 730,456 fires in Ukraine, which is an average of more than 73,000 cases a year. As a result of these fires 28 thousand 220 people perished and injured 16 thousand 884 people. The direct damage caused by the fires amounted to over UAH 12 billion and the total material losses amounted to about UAH 50 billion. [1].

At the present stage of civilization development, the level of protection of the population and territories from emergencies is one of the basic indicators of sustainable development of the state. Negative trends related to the permanent increase of the risks of emergencies, significant potential and real economic losses, irreparable social losses related to the increase in the number of emergencies and their scale, pose a significant threat to national safety in economic, social and environmental spheres. The dynamics of the development of man-made accidents, disasters and natural disasters and the forecast of possible dangers indicate that in Ukraine there is a significant level of risk of large-scale man-made and natural emergencies. [2]

Analysis of the statistics has shown that emergencies can lead to different consequences, depending on their scope, type and characteristics. By studying the directions of emergencies in different countries of the world, the greatest emergencies of man-made character were characterized. In particular, the characteristic concerned the type of man-made situation, its environmental and economic consequences. Having analyzed the occurrence of man-made disasters in the world for the years 2000-2013, we can draw the following conclusion. Man-

made disasters were caused by various factors that caused significant financial and human losses. An explosion occurred in Rio de Janeiro, which caused pollution of drinking water, losses amounted to \$ 86 million, damage to buildings and structures occurred at the AZF Chemical Plant in France, damages amounted to 3 billion euros, in Spain 6300 oil from Prestige oil tanker damage amounted to \$ 12 million, in Germany, an explosion caused a blast that damaged the bridge, damages amounted to \$ 358 million, an explosion in Russia at the Sayano-Shushenskaya hydroelectric station, which has disrupted electricity supply, damages amounted to 7.3 billion rubles, explosion in Mexico, causing Deepwater Horizon oil platform to ignite, damages amounted to \$ 3 billion 719 million, the Fukushima-1 nuclear power plant crash in Japan, and damages amounted more than \$ 74 billion. One of the most tragic man-made disasters is considered to be an explosion at the "Ulyanovskaya" mine, whose economic losses cannot be estimated. As a result of the explosion more than a hundred employees perished, including all management and chief engineer. These man-made disasters have had a significant impact on the ecological situation, namely the pollution of the marine landscape, which, according to ecologists, the complete purification of the waters of the seas is impossible, which affects both the state of the water and the marine fauna in general. [3].

Key words: management; fire safety; emergency; civil protection; fire protection; authorities; a unified state system of civil protection.

Постановка проблеми: За статистичними даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) упродовж 2018 року в Україні зареєстровано 128 надзвичайних ситуацій (далі – НС), які, відповідно до Національного класифікатора «Класифікатор надзвичайних ситуацій» ДК 019:2010, розподілилися на:

- техногенного характеру - 48;
- природного характеру - 77;
- соціального характеру - 3.

За масштабами НС, що виникли у 2018 році, розподілилися на НС:

- державного характеру – 2;
- регіонального характеру – 6;
- місцевого характеру – 64;
- об'єктового характеру – 56.

Унаслідок цих надзвичайних ситуацій загинуло 168 осіб (з них – 40 дітей) та постраждало 839 осіб (з них 401 – дитина).

Крім цього у 2018 році зафіксовано зростання на 12,5 % кількості НС, пов'язаних із аваріями на транспорті та на 10 % - НС, пов'язаних із пожежами та вибухами. Проте, кількість загиблих та постраждалих у цих НС зменшилася, за винятком НС на транспорті, 218 де кількість постраждалих збільшилася більше ніж у 2 рази. Серед НС природного характеру зафіксовано зменшення кількості НС та постраждалих у них людей за усіма

видами, натомість кількість загиблих збільшилася через велику їх частку в НС, пов'язаних із отруєнням людей чадним газом та дикорослими грибами [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивченні проблематики у сфері цивільного захисту країни та її населення зробили сучасні українські науковці: В. Богданович, О. Власюк, С. Вовченко, Є. Гаврилко, Л. Жукова, Н. Клименко, В. Косевцов, В. Костенко, О. Кошкін, І. Кринична, О. Максимчук, О. Мартин, О. Мельниченко, О. Потеряйко, В. Предборський, Ю. Соха, В. Тищенко, О. Труш, Р. Приходько, І. Чубань, А. Чубенко та інші, які запропонували вирішення сучасних проблем у цій сфері. Водночас, потрібно визнати, що питання покращення системи цивільного захисту ще не отримали належного висвітлення в наукових виданнях.

Формулювання цілей статті. Метою статті є міжнародний досвід забезпечення цивільної захисту та організаційно-правового механізму під час ліквідації надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження іноземного досвіду у сфері цивільного захисту при надзвичайних ситуаціях та аналіз шляхів його адаптації до вітчизняних умов набуває в сучасних умовах особливого значення, зокрема у контексті проведення в Україні адміністративної реформи, одним із принципових завдань є підвищення ефективності їх діяльності. Досягнення цієї мети потребує оптимізації єдиної державної системи цивільного захисту.

Відзначимо, що вивчення та посилення на досвід організації механізму управління у відповідній сфері різних країн не означає, що його можна без адаптації використати з метою реформування вітчизняної системи цивільного захисту. Але, враховуючи наявність значної кількості схожих проблем та викликів у сфері цивільного захисту, аналіз досвіду розвинутих країн світу дозволить обрати найбільш дієву модель забезпечення цивільного захисту в умовах НС. Водночас, слід враховувати, що протягом останніх років розуміння цілей, завдань й організації забезпечення безпеки населення в умовах НС в європейських країнах зазнало значних змін.

Розглядаючи моделі іноземного досвіду в Україні, маємо враховувати різноманітність підходів до організації забезпечення цивільного захисту в умовах НС. В деяких країнах ці питання належать до компетенції виключно Міністерства внутрішніх справ, в інших реалізуються спеціально уповноваженими органами у сфері цивільного захисту у взаємодії з МВС та Міністерством оборони. У декількох країнах діють Міністерства громадської безпеки, які поєднують функції забезпечення громадського порядку та безпеки, цивільного захисту та здійснюють розвідувальну та контррозвідувальну діяльність.

Досвід організації забезпечення громадської безпеки при НС Бельгії. У цій країні основним органом виконавчої влади, який відповідає за врегулювання кризових ситуацій, що загрожують життєвим інтересам країни

або створюють суттєву загрозу для населення, вимагають негайних рішень або потребують координації в роботі різних департаментів і органів є Координаційний і кризовий урядовий центр, який було засновано при Державній федеральній службі внутрішніх справ Бельгії. Функціями Центру є забезпечення безперервного збору і аналізу відповідної інформації, а також її поширення серед причетних органів влади, планування, координація і забезпечення безпеки під час проведення масштабних заходів, організація яких потребує узгодження між різними службами, забезпечення безпеки для осіб та інституцій, які знаходяться на території Бельгії, організація матеріально-технічного забезпечення при подоланні кризових явищ за рахунок негайного забезпечення персоналом і необхідною інфраструктурою [4].

У Франції в сфері правоохоронної діяльності провідною силою державної влади залишається Національна жандармерія. На відміну від цивільних поліцейських установ жандармерія має таку ж саму організацію, форму, звання та дисципліну, як і французька армія. Багатоманітність покладених на жандармерію завдань визначає її подвійну підпорядкованість, з одного боку Міністерству внутрішніх справ, а з іншого, - Міністерству юстиції. Відповідно до Положення про жандармерію, вона покликана забезпечувати громадську безпеку, підтримувати порядок та піклуватися про безперешкодну реалізацію законів. Жандармерія Франції, яка обслуговує понад 90 % території держави, де проживає 60 % населення, підпорядкована Міністерству оборони і виконує його директиви. Поліція обслуговує 10 % території та 40% населення і підпорядкована Міністерству юстиції [9, с. 6-7].

Специфіку жандармерії, як особливого військового формування підтверджують ті факти, що Австрія, Іспанія, Італія, Франція, які знижують чисельність своїх збройних сил, чисельність жандармерії навпаки збільшують [8, с. 44-45]. Підкреслимо, що аварійно-рятувальні формування у Франції комплектуються на базі частин і підрозділів протипожежної служби, до складу якої входять – 220 тис. добровольців, 12 тис. професіоналів, 7 тис. військових пожежних. [7].

Таким чином, у Франції організаційна побудова служб цивільного захисту характеризується наявністю підрозділів, покликаних посилювати ці функції для забезпечення цивільного захисту.

Заслуговує на увагу той факт, що на забезпечення цивільного захисту при НС щорічно виділяється близько 0,15 % національного бюджету Франції. Водночас, значний обсяг робіт у сфері ЦЗ виконують добровольці, фінансування яких здійснюється з місцевих бюджетів та приватних фондів. [10, с. 91]. На думку авторів французька модель ЦЗ, заснована на підпорядкуванні сил ЦЗ МВС, відповідає українським умовам та може бути запроваджена в нашій країні.

Цивільний захист в Німеччині. Правовою основою для проведення підготовчих заходів і здійснення їх у надзвичайних умовах є прийняті

бундестагом відповідні доповнення і зміни до конституції ФРН, а також низка так званих «простих надзвичайних законів». Цікаво, що Постанови, підготовлені на основі законів відповідними міністерствами в мирний час, автоматично вводяться в дію при оголошенні бундестагом, «надзвичайним парламентом» або президентом (за узгодженням з федеральним канцлером) надзвичайного стану.

У системі забезпечення національної безпеки в Німеччині в 2004 р. у структурі федерального МВС було створено централізований орган, який забезпечує координацію дій органів виконавчої влади, комунального самоврядування, установ та організацій з питань захисту населення і територій в умовах виникнення НС – Федеральне відомство захисту населення та допомоги при катастрофах (Федеральне відомство).

Цей орган складається з чотирьох управлінь. Їхні начальники одночасно є заступниками начальника управління, якого призначає міністр внутрішніх справ і затверджує уряд. Склад управління - 1500 чоловік. У мирний час воно укомплектовано на дві третини. У землях відповідальність за стан систем ЦО несуть уряди, при яких створюються земельні відділи ЦО. Уряд кожної землі за своїм розсудом визначає їхню організаційну структуру та штатний розклад. У військових умовах або на періоди навчань вони доукомплектовуються фахівцями і співробітниками різних служб і трансформуються на штаби округів (штаби земель), що керують усіма заходами ЦО в межах зони відповідальності. Захищені командні пункти обладнані в усіх 15 землях ФРН. У районах, містах і громадах існують заздалегідь призначувані начальники ЦО, штаби при них створюються тільки за умов надзвичайної ситуації [4].

Основні функції та завдання управління здійснюють залежно від свого призначення. Так, управління кризового менеджменту, яке здійснює аналіз ризиків, планування і реагування на надзвичайні та кризові ситуації на державному та федеральному рівнях, забезпечує роботу Спільного центру оперативного реагування федерації та земель, що входить до організаційної структури Федерального відомства, проводить оперативне інформування населення відносно потенційних кризових ситуацій і загроз й керує психологічною службою допомоги населенню. Управління попередження НС відповідає за впровадження широкого комплексу питань попередження НС, правове забезпечення сфери ЦЗ та запобігання НС, здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері ЦЗ, забезпечення функціонування Німецької системи попередження НС, яка також входить до організаційної структури Федерального відомства, забезпечення інфраструктурних об'єктів, необхідних для виконання основних завдань, пов'язаних з упередженням кризових ситуацій [4].

Центральним органом виконавчої влади в Республіці Австрія (схожа система – німецька та французька), який відповідає в рамках держави за організаційні питання планування, запобігання і реагування на надзвичайні

та кризові ситуації в країні, є Федеральне міністерство внутрішніх справ (ФМВС). Безпосередньо організацією діяльності у сфері ЦЗ населення, подолання кризових ситуацій, а також запобігання, локалізації та ліквідації наслідків НС займається Управління ФМВС, яке структурно підпорядковується Генеральній дирекції громадської безпеки ФМВС.

Це Управління має у своєму складі два підрозділи, один з яких відповідає за організацію роботи з питань ЦЗ населення, подолання кризових ситуацій та ліквідацію наслідків НС у середині країни, а інший - за вирішення зазначених питань у міжнародних масштабах [4].

Загальноєвропейська Служба екстреної допомоги «112» фінансується в Австрії за рахунок коштів територіальних і комунальних громад. В основному при наборі номеру «112» здійснюється з'єднання з АТС регіонального або територіального структурного підрозділу австрійської поліції, яка приймає та опрацьовує первинну інформацію. Водночас, залежно від регіону перебування, при наборі зазначеного номеру може відбутись з'єднання з пожежною частиною або швидкою допомогою [4].

Розглянемо ще одну країну, поліцейська діяльність якої щодо охорони громадського порядку та забезпечення цивільного захисту може бути цікавою для України, – Республіку Польщу. Показово, що цивільна оборона Польщі [9] залишається одним з основних елементів оборонної структури держави. В той же час, у Польщі ще у 2000 році було проведено об'єднання служб пожежної, цивільної безпеки та рятувальної служби.

З 2002 року пожежно-рятувальної службі Польщі були надані додаткові функції: рятування на воді, ліквідація хімічних забруднень на землі та воді. Контроль за діяльністю пожежно-рятувальних систем та координацію їх роботи веде Центр управління рятуванням при управліннях пожежної охорони воєводств. При управліннях пожежної охорони також утворені штаби з ліквідації великих аварій [10].

Крім Державної пожежної служби Республіки Польща заходи у сфері цивільного захисту забезпечує Національний центр координації ризиків та цивільного захисту Польщі, у складі якого діє єдина система зв'язку та оповіщення. У Польщі функціонує 335 воєнізованих пожежних частин та 499 професійних на території 16 областей. Основною небезпекою для територій визначено повені та пожежі [12, с. 83-86].

Норми сучасного законодавства про надзвичайні ситуації на Заході класифікують на шість груп: а) загальні норми законодавчих актів (встановлюють загальні принципи поведінки із врахуванням ризиків і забезпечення безпеки населення і територій); б) превентивні (попереджувальні) норми (передбачають проведення експертизи, ліцензування, дозвільну систему, оцінку технологій, розробку програм); в) ситуаційні норми (регулюють безпосередню підготовку до надзвичайних ситуацій і реагування на них); г) поставарійні норми (встановлюють спеціальний режим на території, яка постраждала від надзвичайної ситуації);

д) компенсаційні норми (страхування ризиків, соціальні виплати); е) забезпечувальні норми (норми цивільної, кримінальної і адміністративної відповідальності) [11].

Висновки з даного дослідження. Організаційно-правовий механізм цивільного захисту розкриває сутність його функціонування, яке спрямоване на вироблення та реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту. Як і кожному організаційно-правовому механізму цивільного захисту властивий набір загальноприйнятих складових, а саме: цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби. З огляду на зазначене слід наголосити на тому, що подальші дослідження організаційно-правового механізму цивільного захисту мають бути спрямовані на вдосконалення як кожної окремою складовою, так і всього механізму в цілому, що, в результаті, має привести до покращання стану цивільного захисту.

Література:

1. Інформаційно-аналітична довідка про виникнення надзвичайних ситуацій в Україні у 2018 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-za-kvartal/87968.html>
2. Чубенко А. Г. Теоретико-правові засади фінансування системи цивільного захисту в Україні [Текст] : монографія / Чубенко Анатон Григорович ; Нац. акад. внутр. справ. - К. : НАВС, 2011. - 458 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 375-410
3. Поляк К.Ю. Статистичний аналіз надзвичайних ситуацій та їх наслідків для господарської діяльності в Україні та світі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2017/14.pdf
4. Труш О.О. Досвід побудови та функціонування систем цивільного захисту країн – членів ЄС Західної Європи // Теорія та практика державного управління. – Вип. 4 (27). – 2009. – [Електронний ресурс]. - http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2009_4/index.html.
5. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби у забезпеченні охорони громадського порядку Методичні рекомендації // Костюк В.Л., Молотай В.А., Пелагеша О.Г., Сивухін В.С. -К.: Нац. Акад. внутр. справ, 2011. - 28 с.
6. Кулешов Р.В., Медведева Н.Е. Роль и место жандармерии в системе обеспечения внутренней безопасности западноевропейских государств //Российский следователь. – 2003. - №1. – С. 44-45
7. Федоренко В. Н. Гражданская оборона зарубежных государств. Международная организация гражданской обороны / В. Н. Федоренко // Оперативное управление мероприятиями РСЧС : сб. лекций для руководящего состава МЧС России ; Кн. 2. – [2-е изд., доп. и перераб.] ; под общ. ред. В. Ф. Мищенко. – М. : ООО «ИПП «КУНА», 2003. – 405 с.
8. Чубенко А. Г. Теоретико-правові засади фінансування системи цивільного захисту в Україні : [моногр.] / Чубенко А. Г. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 460 с.
9. Poland EMA Websait [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – 2007. – Режим доступу до сайту: <http://www.pivot.net/~cotterly/>
10. Безуглов О.Є. Особливості підготовки фахівців для пожежно-рятувальної справи у республіці Польща Бюлетень № 2(6) 2003р. – [Електронний ресурс]. - [edu-mns.org.ua/nmc/9/N2\(6\)_03.doc](http://edu-mns.org.ua/nmc/9/N2(6)_03.doc).

11. Мартин О. М. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій у контексті правового регулювання: досвід країн Заходу / О. М. Мартин // Організаційно-управлінські, економічні та нормативно-правові аспекти забезпечення діяльності органів управління та підрозділів МНС України. Зб. матеріалів III міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 15 квітня 2011 року. – Черкаси, 2011. – С. 187-189.

References:

1. Informatsiino-analitychna dovidka pro vynyknennia nadzvychainykh sytuatsii v Ukraini u 2018 rotsi [Information and Analytical Report on Emergencies in Ukraine in 2018]. (2019). www.dsns.gov.ua. Retrieved from <https://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-zakvartal/87968.html> [in Ukrainian].
2. Chubenko, A.H. (2011). *Teoretyko-pravovi zasady finansuvannia systemy tsyvilnoho zakhystu v Ukraini* [Theoretical and Legal Principles of Financing the Civil Protection System in Ukraine]. Kyiv: NAVS [in Ukrainian].
3. Poliak, K.Yu. (2017). Statystychnyi analiz nadzvychainykh sytuatsii ta yikh naslidkiv dlia hospodarskoi diialnosti v Ukraini ta sviti [Statistical analysis of emergencies and their consequences for economic activity in Ukraine and in the world]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investment: practice and experience*, 5, 63-70. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2017/14.pdf [in Ukrainian].
4. Trush, O.O. (2009). *Dosvid pobudovy ta funktsionuvannia system tsyvilnoho zakhystu krain – chleniv YeS Zakhidnoi Yevropy* [Experience in the Construction and Functioning of the Civil Protection Systems of the EU Member States of Western Europe]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and Practice of Public Administration*, 4(27). Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2009_4/index.html [in Ukrainian].
5. Kostiuk, V.L., Molotai, V.A., Pelahesha, O.H., Syvukhin, V.S. (2011). *Mizhnarodnyi dosvid diialnosti patrolnoi sluzhby u zabezpechenni okhorony hromadskoho poriadku Metodychni rekomendatsii* [International experience of patrol service activity in providing public order]. Kyiv: Nats. Akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].
6. Kuleshov, R.V., Medvedeva, N.E. (2003). *Rol i mesto zhandarmerii v sisteme obespecheniia vnutrennei bezopasnosti zapadnoevropeiskikh gosudarstv* [The role and place of the gendarmerie in the system of ensuring the internal security of Western European states]. *Rossiiskii sledovatel – Russian investigator*, 1, 44-45 [in Russian].
7. Fedorenko, V.N. (2003). *Grazhdanskaya oborona zarubezhnykh gosudarstv. Mezhdunarodnaya organizatsiya grazhdanskoy oboroni* [Civil defense of foreign states. International Civil Defense Organization]. V.F. Myshchenko (Eds.). *Operativnoye upravleniye meropriyatiyami RSChS – Operational management of events of the RCSC*. (Vols. 2). (2nd ed.). Moscow: OOO «YPP «KUNA» [in Russian].
8. Chubenko, A.H. (2011). *Teoretyko-pravovi zasady finansuvannia systemy tsyvilnoho zakhystu v Ukraini* [Theoretical and Legal Foundations of Financing the Civil Protection System in Ukraine]. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].
9. Ofitsiyni sait Poland EMA Websait. www.pivot.net. Retrieved from <http://www.pivot.net/~cotterly/> [in Polish].
10. Bezuhlov, O.Ye. (2003). *Osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv dlia pozhezhno-riatuvalnoi spravy u respubliksi Polshcha* [Peculiarities of Specialists' Training for Fire-Rescue in the Republic of Poland]. *Biuletyn – Bulletin*, 2(6). Retrieved from [http://www.edu.mns.org.ua/nmc/9/N2\(6\)_03.doc](http://www.edu.mns.org.ua/nmc/9/N2(6)_03.doc) [in Ukrainian].

11. Martyn, O.M. (2011). Zakhyst naselennia i terytorii vid nadzvychainykh sytuatsii u konteksti pravovoho rehuliuвання: dosvid krain Zakhodu [Protecting Populations and Territories from Emergencies in the Context of Legal Regulation: The Experience of Western Countries]. *Orhanizatsiino-upravlinski, ekonomichni ta normatyvno-pravovi aspekty zabezpechennia diialnosti orhaniv upravlinnia ta pidrozdiliv MNS Ukrainy – Organizational-managerial, economic and regulatory aspects of ensuring the activity of governing bodies and divisions of the Ministry of Emergencies in Ukraine* : Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference. (pp. 187-189). Cherkasy [in Ukrainian].